

STAD BRUGGE
OPEN MONUMENTENDAG 2013
'HET BESTE VAN 25 JAAR'

zaterdag 7 september 2013
zondag 8 september 2013

R U
G E

LDERFGOEDSTAD

Zondag 8 september van
10.00u tot 18.00u

Uitsluitend op reservatie

Spilfiguur: Hendrik Brugmans

Hendrik Brugmans werd in Amsterdam geboren op 13 december 1906 en stierf in Brugge op 12 maart 1997. Hij studeerde Franse taal- en letterkunde in Amsterdam en promoveerde in 1934. Tussen 1948 en 1950 was hij hoogleraar Franse letterkunde aan de universiteit van Utrecht. Brugmans was sterk geboeid door de Europese gedachte en werd in 1950 dan ook de eerste rector van het Europacollege, dat hij in Brugge mee had helpen stichten. Deze stichting ging terug op de Europese Conferentie in Den Haag in 1948. Op een voorstel van de Spaanse filosoof en staatman Salvador de Madariaga werd een postuniversitair instituut opgericht, gespecialiseerd in Europese zaken. In Brugge werd een denkgroep, met beleidsverantwoordelijken en burgers onder leiding van pater Karel Verleye, bereid gevonden om dit te realiseren. De leidende figuren van de Europese Beweging ondertekenden mee de stichtingsakte voor een nieuw instituut in Brugge op 19 mei 1950. Hendrik Brugmans bepaalde sterk die eerste decennia van het Europacollege. Hij bleef rector tot 1972 en werd er benoemd tot eredoctor.

In 20
het E
fees
van l
en d
ware
ook
van l
aan
ingel
met
verst
Euro

De S
1556
Jezu
bezig
onde

Door
hadd
invlo

In 2007 is de campus Verversdijk van het Europacollege een eerste maal feestelijk ingehuldigd. De restauratie van het voormalig jezuïetenklooster en de afwerking van de nieuwe aula's waren een feit. Nu, op 28 juni 2013 is ook de restauratie en de inrichting van het voormalige jezuïetencollege aan de Boomgaardstraat afgewerkt en ingehuldigd. Het Europacollege draagt met deze prestigieuze realisatie bij tot het versterken van het imago van Brugge in Europa.

De Spanjaard Ignatius van Loyola (1491/5-1556) sticht in 1540 de Sociëteit van Jezus. De leden, de jezuïeten, hielden zich bezig met prediking, missionering en met onderwijs.

Door de hoge kwaliteit van hun onderwijs hadden jezuïeten toen een enorme invloed op de vorming van de leidende

klasse in Europa. Vooral de jongeren van de hoogste sociale klassen volgden immers les bij hen.

In 1570 vestigden zich twee jezuïeten in Brugge en gesteund door bisschop Remi Drieux kregen ze van Rome toelating om een college op te richten. Ze woonden en werkten in het grote huis *De Lecke* op het Sint-Jansplein en maakten voor hun religieuze diensten gebruik van de Sint-Janskerk.

Na het calvinistisch bewind (1578-1584) zochten ze een geschikte plaats om een college met allure uit te bouwen. In 1596 kon de Sociëteit twee grote huizen op het Sint-Maartensplein aankopen van de heer van Moscron en vóór 1638 kochten ze maar liefst een veertigtal huizen in het bouwblok Sint-Maartensplein, Boomgaardstraat, Kandelaarstraat, Verversdijk en Hoornstraat om hun

ambitieuus project vorm te geven.

Aanvankelijk werd het voormalige huis van Moscron als school en residentie gebruikt, terwijl een buurwoning dienst deed als kapel.

Tussen 1607 en 1610 al bouwden ze aan de kant van de Boomgaardstraat een collegevleugel. Het ontwerp en de leiding van de bouwwerken was in handen van de Brugse meester-metselaar Jacques Huysens, vader van architect-lekenbroeder Pieter Huysens. Hij werkte daarvoor samen met timmerman Lauwers Pieters, schrijnwerkers Steven en Toussain de Meester, tegeldekker Robert Blomme en leidekker Jan De Brouwer. Het tweelaags gebouw is 13 traveeën breed en 45 meter lang. De gelijkvloerse verdieping was oorspronkelijk ingedeeld in vijf klassen en elke klas was rechtstreeks door een buitendeur bereikbaar. De eerste verdieping was één grote ruimte van 6,40 meter hoog onder een zoldering van moer- en kinderbalken. De aula was bestemd voor dramatische oefeningen die een belangrijk onderdeel van het onderwijs vormden. Bij de inhuldiging

van het gebouw in 1610 werd een grootse theatervoorstelling gegeven voor ouders en mecenasen. Na de afschaffing van het klooster werd deze verdieping stelselmatig verbouwd en later ingedeeld in klassen en gangen van het atheneum. Bij de recente restauratie is teruggegaan naar de oorspronkelijke indeling en het gebouw heeft haar oorspronkelijke ruimtelijkheid gedeeltelijk herwonnen.

In 1619 werd gestart met de bouw van een grote kerk onder leiding van Pieter Huysens (1577-1637). Hij bouwde ook de jezuïetenkerken in Maastricht en Namen en werkte mee aan de Carolus Borromeuskerk in Antwerpen. In 1693 planden de jezuïeten om hun residentie naast de kerk te verbouwen en stuurden ze grootse plannen naar Rome op, die echter nooit werden uitgevoerd.

In 1699 gaven de jezuïeten wel opdracht voor de bouw van een nieuwe kloostervleugel aan de kant van de Verversdijk, die werd ingericht als verblijf voor de paters en als infirmerie. Tegelijkertijd werd een huisbrouwerij gebouwd. De reievleugel is mogelijk ontworpen door jezuïetenbroeder

Willem Lambrichts en de werken werden uitgevoerd onder leiding van meester-metselaar Zegher Acket, die in 1684 en 1700 deken was van het ambacht. De bakstenen gevel aan de Verversdijk werd in 1865 bepleisterd. De zij- en tuingevel vertonen wel alle kenmerken van de barokstijl met gebruik van baksteen verfraaid met witte natuursteen. Het interieur bevat veel authentieke bouwelementen. De lange gang is overkluisd met graatgewelven op gordelbogen en kraagstenen in rococostijl. De gewelven en de kraagstenen dateren pas uit 1753.

De aan de gang grenzende ruimtes (die in de 19de eeuw tot klaslokalen zijn omgevormd met plaatsing van gietijzeren kolommen in een rococostijl) zijn met dubbele graatgewelven overkluisd. Op één van de gewelven is het devies van de Sociëteit afleesbaar: IHS (Jezus) en het hart (het Heilig Hart als embleem

van de orde). Bemerkt de arduinen trap die de bezoeker naar de verdieping brengt, waar de consoles in de gang onversierd als een ruwe blok zijn gelaten. In één van de ruimtes zijn sporen van een muurschildering blootgelegd: een decoratieve schildering met pilaster en kapiteel en met horizontale banden en krullen. De bovenverdieping was waarschijnlijk met houten tussenwanden in cellen verdeeld.

De jezuïetenorde werd in 1773 door keizerin Maria-Theresia afgeschaft en op 20 september van dat jaar is ook de Brugse vestiging gesloten en later gedeeltelijk openbaar verkocht.

De collegevleugel aan de Boomgaardstraat werd niet verkocht en deed aanvankelijk dienst als Theresiaans college, later werden er catecheselessen voor de armen gegeven en in 1792 gebruikten de Brugse Jacobijnen de

voormalige aula als vergaderruimte. De benedenverdieping werd in de 19de eeuw als paardenstal en opslagplaats gebruikt en pas in 1832 besliste men deze vleugel te herstellen en om te vormen tot klaslokalen voor het atheneum.

In 1852 verhuisde het atheneum en het bijhorend pensionaat naar de vleugel aan de Verversdijk, die tot dan in gebruik was als één van de vele cavaleriekazernes in de stad. De aanpassingswerken gebeurden naar het ontwerp van de toenmalige stadsarchitect Jean-Brunon Rudd (1792-1870), die op de site ook verschillende vleugels bijbouwde. In 1890 werd het pensionaat afgeschaft en een museum voor schilderkunst ondergebracht. In dit 'Musée de Peinture Moderne' werd eigentijdse kunst tentoongesteld. De kunstwerken verhuisden in 1931 naar het nieuwe Groeningemuseum en de verdieping werd omgevormd tot klaslokalen. In 1960 verhuisde het atheneum naar een nieuwbouw aan de Sint-Clarastraat en de rijksmiddenschool, die al vanaf 1852 in de vleugel aan de Boomgaardstraat was ondergebracht, maakte dan ook gebruik van de reievleugel.

In 1990 verliet ook de rijksmiddenschool het complex en de gebouwen bleven verweesd en vervallen achter. Sinds begin 1995 is het Europacollege eigenaar van het complex. Restauratieplannen en ambitieuze nieuwbouwplannen zijn vanaf 1999 opgemaakt door het Bouwteam Architectenbureau Vanassche m.m.v. Architectenbureau Michel Van Langenhove en Xaveer De Geyter architecten bvba. In 2002 is gestart met de restauratie van de reievleugel. De nieuwe gebouwen in sierbeton, die eraan grenzen, zijn in een bewust contemporaine stijl opgetrokken. In

de oude kloostervleugel en de nieuwe gebouwen zijn vergaderzalen, het Departement recht, het Departement politieke en administratieve wetenschappen, het Development Office, leslokalen en twee auditoria ingericht. In 2010 is gestart met de restauratie van de collegevleugel naar ontwerp van conservatiearchitect Benoît Delaey. Deze indrukwekkende restauratiewerk kon zowel in 2011 als in 2012 op OMD worden bezocht. Deze vleugel is nu herbestemd als centraal kantoorgebouw. Om de ruimtelijkheid ervan zo weinig mogelijk aan te tasten is geopteerd om de bureauruimtes van elkaar te scheiden door lichte wanden die niet tot aan het plafond reiken.

Tussen 1998 tot 2005 was de Brugse Stedelijke Archeologische Dienst – nu Raakvlak – aanwezig op de site Verversdijk voor de begeleiding van de werken. Waar werd gevreesd dat de jezuïetenbouwwerken en de 19de-eeuwse schoolgebouwen alle vroegere sporen hebben uitgewist, hebben ze er integendeel voor gezorgd dat het bodemarchief, tussen de muren in, vrij goed is bewaard.

De oudste sporen op het terrein dateren uit de 13de eeuw. Er werd vastgesteld dat er zich in de ondergrond een opgevulde geul bevindt, waarvan de Sint-Annarei een gekanaliseerd overblijfsel is. Vermoedelijk is het gebied tot in het begin van de late middeleeuwen een drassig, onbebouwbaar terrein. Bij de ophoging in het begin van de 13de eeuw zijn wellicht houten beschoeiingen gebruikt om de aangevoerde grond te stabiliseren. Op meer dan twee meter onder het huidige looppniveau is een

complexe constructie aangetroffen, die bestaat uit een aantal zeer zware vierkante balken, met daartussen een soort beschoeiing van verticale en horizontale planken. Het hout is voor het merendeel recuperatiemateriaal en wellicht afkomstig van afgebroken houten huizen. Vanaf de tweede helft van de 13de eeuw is er voor het eerst bewoning, een nagenoeg onverstoord huizenblok. Van enkele van deze huizen zijn in de kelders aan de Verversdijk de muren en vloeren aangetroffen en een aantal grote bakstenen beerputten. Het afval uit een beerput vertelt over het dagelijks leven en de mensen die de put gebruiken. In een van beerputten is een bijzondere kom aangetroffen, volledig versierd met goudkleur op een witte tinglazuur. Dit soort aardewerk is afkomstig uit de streek van Valencia in Spanje, en kan gedateerd worden in het

begin van de 16de eeuw. Dit vertelt ons niet alleen dat de beerput zeker nog tot in het begin van de 16de eeuw in gebruik is, maar ook dat de bewoners rijk genoeg zijn om dergelijk luxe aardewerk aan te kopen. Een tweede reden waarom beerputten altijd interessante contexten zijn, is dat niet alleen aardewerk maar ook organisch materiaal er goed bewaard blijft. Dit gaat van botmateriaal, zaden en pitten over lederen schoenzolen en houten voorwerpen tot zelfs repen textiel die uiteraard als toiletpapier zijn gebruikt.

Het meest fascinerend was de ontdekking van de resten van verversateliers, te koppelen aan vermeldingen van blauwververs en roodververs uit de geschreven bronnen. Er zijn half in de grond ingewerkte stookplaatsen teruggevonden,

waarboven de verfbaden in koperen ketels warm werden gehouden. Bij de opgravingen zijn bakstenen constructies en verschillende houten structuren aan het licht gekomen. Een aantal ervan is vrijwel zeker in verband te brengen met de verversactiviteiten: verf- of spoelbakken in de laatmiddeleeuwse ververij. Ook zeldzame resten van planten, gebruikt bij het verven zoals meekrap en wouw zijn aangetroffen en turf, dat als brandstof werd gebruikt. Behalve de ververswoningen en -ateliers zijn de

imposante funderingen van het hof van Adornes en een aantal muurresten van het hof van Moscron ontdekt. Anselm Adornes is een befaamde Brugse 15de-eeuwse diplomaat en politicus. In het kader van de restauratiewerken kant Verversdijk werd een beerput opgegraven, die verband houdt met de verblijven van de jezuïeten en de infirmerie die er waren ondergebracht. De vulling dateert uit de 18de eeuw en bevat Chinees porselein, majolica, faïence, steengoed en heel veel glas. Bijzondere vondsten zijn onder meer wijwatervaatjes, fragmentjes bladgoud en heel wat kleinoden, zoals knopen, kammen, speelschijven en dergelijke. Het aandeel van kamerpotten, zalfpotten en rijker tafelerei is groot. Ook de vulling van een bakstenen riool bestaat uit afval uit de 17de tot begin 18de eeuw, dat er wellicht door de jezuïeten is ingegooid. Enkele bijzondere vondsten zijn glazen met het IHS monogram en een miniatuur zonnewijzer uit ivoor. Eén vondst is ouder en dateert uit de middeleeuwen. Het gaat om een gouden ring die in één van de voegen tussen de bakstenen van de rioolvloer werd aangetroffen. De ring draagt het opschrift "en bon an". Naar onze tijd vertaalt, zou er 'gelukkig nieuwjaar' staan, een origineel nieuwjaarsgeschenk!

Bieke Hillewaert

